

Міністерство освіти і науки України
Херсонський державний університет

І.А. Кравченко

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ
МУЗИЧНОГО ОФОРМЛЕННЯ ВПРАВ КЛАСИЧНОГО ЕКЗЕРСИСУ

Методичні рекомендації для студентів денної та заочної форм навчання
спеціальностей:

7.010103. ПМСО. Хореографія. Спеціалізація:

художня культура, народносценічна та сучасна хореографія.

6.010103. ПМСО. Хореографія. Спеціалізація: художня культура,

народносценічна

та сучасна хореографія.

Затверджено
вченою радою ХДУ
Протокол № _____ від _____

Херсон
2010

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ МУЗИЧНОГО ОФОРМЛЕННЯ ВПРАВ КЛАСИЧНОГО ЕКЗЕРСISУ

Методичні рекомендації для студентів денної та заочної форм навчання спеціальностей: 7.010103. ПМСО. Хореографія. Спеціалізація: художня культура, народносценічна та сучасна хореографія.
6.010103. ПМСО. Хореографія. Спеціалізація: художня культура, народносценічна та сучасна хореографія.

Укладач: **Кравченко І.А.** – провідний концертмейстер кафедри
сучасної, народносценічної хореографії

Рецензенти:

Чуба В.В. – професор, завідувач кафедри сучасної,
народносценічної хореографії, Заслужений
працівник культури

Щедролосєва К.О. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
інструментального виконавства та
теорії музики

Обговорено на засіданні кафедри сучасної, народносценічної хореографії
Протокол № 5 від 25.01.2010 р.

Розглянуто на засіданні навчально-методичної ради факультету культури і
мистецтв
Протокол № 4 від 29.03. 2010 р.

Схвалено науково-методичною радою ХДУ
Протокол № 4 від 12.05. 2010 р.

Рекомендовано до друку Вченою радою ХДУ
Протокол № 9 від 31.05. 2010 р.

ВСТУП

Метою навчання студентів спеціальності „Хореографія” має бути фахівець, який досконало володіє педагогічною і професійною майстерністю, органічно сполучаючи її з багатством духовних якостей, спроможний до творчої діяльності, до збагачення художніх інтересів та естетичних знань, а також здатний пробуджувати у своїх вихованцях потребу у спілкуванні з мистецтвом у різноманітності його видів і проявів.

Складні завдання формування та розвитку художніх здібностей студентів здійснюються насамперед у процесі навчання. Структура та методична система професійного навчання майбутніх педагогів-хореографів на факультеті культури та мистецтв передбачає вивчення переважно саме таких дисциплін, які пов’язані з різними видами мистецтва : з музикою, театром, літературою, образотворчим мистецтвом.

Практичні заняття з курсу „Класичний танець” проводяться з музичним супроводом, який має важливе значення для розвитку музичності студентів - хореографів. Специфічною особливістю танцювального мистецтва є органічний зв’язок його мови з мовою музики. Танець і музика мають загальну сферу виразності, до складу якої входять: динаміка, темпи, ритми, інтонації, акценти, прискорення, уповільнення тощо. На уроках класичного танцю з перших кроків навчання студенти знайомляться з музикою в її зв’язку з рухом. Тому дати студентам з самого початку правильне уявлення о принципах й закономірностях цього зв’язку вкрай важливо.

Вагомий внесок у вивчення цієї проблеми зроблено видатним педагогом С.- Петербурзького хореографічного училища ім. А.Ваганової Л.Ярмолович. Вона сформулювала і розкрила основні принципи музичного оформлення уроку класичного танцю, які розглядаються в данних методичних рекомендаціях. Ознайомлення з аналізом кожного руху та його співвідношення з музикою допоможе студентам зрозуміти основні закономірності і взаємозв’язки музичного і хореографічного мистецтв.

Методичні рекомендації спрямовано на розвиток вміння студентів розбиратися у конструктивних закономірностях музичних творів і узгоджувати їх з системою рухів у танці, що надає майбутнім хореографам можливість розкривати глибокий емоційний та ідейний зміст музичних творів засобами танцю.

Якість музичних творів, які супроводжують виконання вправ класичного екзерсису, має першорядне значення. Саме тому хореограф має бути музично освіченим, мати необхідний комплекс знань про закономірності музичних форм і розвинутий художній смак. Справжня професійна культура сучасного балетмейстера повинна базуватися на глибокому осяганні усього комплексу не тільки хореографічних засобів виразності, але й музичних, які використовує композитор. Словник музичних термінів дає можливість ознайомитися з основними поняттями з теорії музики.

Для роботи студента з музичним матеріалом можна рекомендувати два основних методи: метод активного слухання та метод аналізу музичного твору. Музичний аналіз допомагає розкрити зміст твору, осмислити його. Аналіз музичного твору починається з чіткого визначення початку та кінця кожної фрази, кожного речення, кожної з частин, які складають даний твір. Такий аналіз створює фундамент для осмисленого запам'ятовування та засвоєння музичного твору, є початком оволодіння музичним матеріалом.

В методичних рекомендаціях систематизовано відомості, що розкривають закономірності взаємозв'язків музики і танцю, вкрай необхідні для професійної діяльності хореографа, зроблено акцент на важливість вміння хореографа визначати на основі аналізу музичного матеріалу відповідність музичної і хореографічної форми.

Методичні рекомендації складено для самостійної роботи студентів з музичним оформленням вправ класичного екзерсису.

МЕТОДИКА МУЗИЧНОГО ОФОРМЛЕННЯ УРОКУ КЛАСИЧНОГО ТАНЦЮ

Основним завданням музичного оформлення уроку класичного танцю є розвиток музичності учнів, а саме, розвиток вже з першого року навчання музичного смаку, ритмічності, розуміння невід'ємності танцю від музики, взаємозв'язку окремих елементів музичного твору і танцю.

Музичне оформлення уроку повинно допомагати учням опанувати технічні навички хореографії і в цей же час прищеплювати їм усвідомлене відношення до конструктивних особливостей музичного твору – вміння відрізнити музичну фразу, речення, період. Воно повинно привчати їх орієнтуватися в характері музики, ритмічному малюнку, в динаміці й агогії музики.

Розуміння конструктивної основи музичного твору і відповідність його структурі рухів в танці повинні допомагати хореографам розбиратися в спільності змістовного значення музики і танцю.

Музичне оформлення уроку класичного танцю - це музична композиція, що має закінчену форму, побудовану за характером, фразуванням, ритмічному малюнку, динаміці у повній відповідності до танцювального руху, і мов би зливається з ним в єдине ціле. Ця композиція повинна підкреслювати всі особливості даного танцювального руху засобами музичної характеристики його і саме тим допомогти учню творчо підвищити якість свого виконання.

Музичне оформлення вправ класичного екзерсису складається з невеликих за обсягом музичних творів, або фрагментів з них. Рекомендовано відбирати музичні мініатюри так, щоб вони повністю відповідали загальному характеру заданого руху і характеру всіх формуючих його компонентів.

Музика до уроку класичного танцю повинна організовувати усі рухи в часі, в умовах визначеного темпу і ритму. Більш того, музика повинна сама виявити особливості танцювального руху: його малюнок, характер, динаміку, фразування

— все те, що в майбутньому стане засобом втілення ідейно-образного й емоційного змісту танцю.

При музичному оформленні танцювальної комбінації слід так компонувати музичний матеріал, щоб композиція мала закінчену форму, побудовану відповідно з танцювальним рухом. Музична композиція повинна підкреслювати особливості танцювального руху засобами музичної характеристики твору.

Музика, яка підбирається для роботи з танцювальним колективом, повинна бути доступна і виразна, яка сприяє працездатності учня, підіймає його настрій. Музичний твір не повинен бути розпливчастим по формі. Перебуваючи весь час у тісному зв'язку з рухами і підкреслюючи музичною характеристикою всі їх особливості: характер, фразування, ритмічний малюнок, темп, — музичний супровід повинен бути гранично чіткий по формі.

Невизначеність музичного твору, бліде нюансування, нечіткий ритмічний малюнок — це стане на перешкоді танцюристу сприйняти музику і рухи, як єдине ціле і не допоможе зрозуміти основні особливості руху. Підбирати музику для вправ класичного екзерсису слід так, щоб зміст, характер руху відповідав характеру музики. Для цього рекомендовано використовувати кращі зразки світової класичної музики: твори М.Глінки, П. Чайковського, Л.Деліба, Л.Мінкуса, Р.Глієра, С.Прокоф'єва, О.Глазунова, Б.Асаф'єві та інших.

Зберігаючи різноманітність динамічних відтінків, музика на заняттях не повинна бути занадто гучною, щоб не заглушувати голос керівника, який дає вказівки танцюристам.

Темп (швидкість) музичного оформлення даного руху повинен відповідати темпу (швидкості) руху. В танці, як і в музиці, можна спостерігати певну розмірність тривалості рухів (в музиці — тільки в часі, в танці — в часі і в просторі), їх групування, чергування акцентування.

Ритмом в танці (по аналогії з музикою) може бути названа послідовна зміна більш тривалих і не акцентованих рухів. В танці, в межах такту даного розміру можливі різні поєднання тривалих рухів, у сукупності які утворюють ритмічний малюнок.

Симетрично побудоване у часі і просторі поєднання кількох рухів утворює танцювальну форму, яка повинна бути конструктивно узгоджена з музичною фразою. Окремі рухи екзерсису виконуються на протязі однієї або декількох музичних фраз, при цьому початок і кінець цього окремого руху повинні співпадати з початком і кінцем музичної фрази — речення.

Узгодженість динамічних відтінків і агогіки музичного супроводу з одного боку, і характер рухів — з іншого, сприяє підсилюванню виразності танцю.

РУХИ КЛАСИЧНОГО ЕКЗЕРСИСУ ТА ЇХ МУЗИЧНЕ ОФОРМЛЕННЯ

Урок класичного екзерсису складається з цілої низки різноманітних рухів (*plie, battements tendus, ronds de jambe par terre, battements fondues, battements frappes*, тощо), які розташовані в порядку поступово зростаючої трудності і які повторюються по декілька разів для кращого розвитку техніки виконання.

Урок підрозділяється на три частини:

1. **Екзерсис біля опори**, при якому учні виконують різні рухи, стоячи біля палки і тримаючись за неї однією рукою, або стоячи обличчям до палки і тримаючись за неї двома руками (на початку першого року навчання).

2. **Екзерсис на середині зали**, при якому виконуються ті ж самі та інші вправи .

3. **Allegro** — стрибки, обертання.

Всі рухи на уроці виконуються по черзі з кожної ноги. Спочатку рух виконується потрібну кількість разів з правої ноги, а потім він так саме повторюється з лівої ноги. Музичне оформлення рухів, які виконуються по черзі з обох ніг, повинно бути тотожним.

В молодших класах кожний окремий танцювальний рух рекомендовано вивчати в повільному темпі і поступово, по етапам переходити до справжнього темпу виконання.

Кількість повторень окремих рухів і побудова комбінацій з різних рухів може бути на уроці вельми різноманітною. За аналогією з симетричною побудовою музичних фраз вона завжди має бути симетричною відносно кількості повторюваних рухів у кожному напрямку. Наприклад, даний рух виконується чотири рази у напрямку вперед, чотири рази в сторону, чотири рази назад і чотири рази в сторону. Музичний розмір такту повинен бути завжди строго виконаний.

Кількість повторень даного руху має відповідати кількості вимірюваних долей у такті, що відповідають тривалості даного руху. Наприклад, якщо якийсь рух виконується впродовж однієї чверті, то впродовж одного такту розміром $2/4$ буде виконано два таких рухи ; якщо потрібно повторити даний рух чотири рази, то це повторення займе два такти. Якщо даний рух задається з повторенням по три рази, то при розмірі $2/4$ на другій чверті другого такту повинна бути витримана пауза в русі.

У залежності від кількості повторень в даній комбінації рухів знаходиться об'єм композиції музичного оформлення і симетрія його побудови. Початок і закінчення окремих рухів, що виконуються впродовж двох або більше тактів, а також різних комбінацій рухів повинні співпадати з початком і закінченням музичної фрази.

Найбільш поширеним прийомом симетричної побудови уроку та його музичного оформлення є така побудова музичної і танцювальної фрази, при якій парні такти (другий, четвертий, восьмий) мають акцентне, опорне значення: закінчують фразу, речення, період.

Таким чином, початок танцювальної фрази – комбінації – або початок окремого повільного руху, що виконується впродовж декількох тактів, співпадає з непарними (першим, третім, п'ятим, сьомим) тактами музичного оформлення, а закінчення окремого руху або комбінації з декількох рухів – з парними тактами (другим, четвертим, восьмим). Краще закінчувати комбінації на четвертому, восьмому, шістнадцятому тактах, що є в музичному реченні моментами відносних (половинних), або повних кадансів.

У залежності від цього потрібно будувати композицію музичного оформлення. Початок і кінець окремих рухів, або комбінацій рухів повинні співпадати з початком і кінцем музичної фрази.

Для музичного оформлення рекомендовано використовувати приклади квадратної побудови: музичні фрази, речення яких складаються з чотирьох, восьми, шістнадцяти, тридцяти двох тактів.

Кожний урок розпочинається і закінчується поклоном, для якого виконується музичне речення з восьми тактів і яке закінчується повним кадансом. Як правило, для поклону використовують заключне речення будь-якого вальсу.

Музичні приклади:

- О. Глазунов. Вальс
- Ф.Шопен. Вальс
- М.Раков. Вальс
- П. Чайковський. Вальс з балету "Спляча красуня"

Кожна танцювальна комбінація включає в себе: а) вступ - *preparation* - підготовчий рух, що передує всій комбінації, при якому вся фігура учня готується до виконання заданого руху;

б) *закінчення* всієї комбінації у початковому становищі. *Preparation* (так саме, як і *закінчення*), виконується на протязі двох, чотирьох, восьми тактів (у залежності від побудови комбінації), які є в музичному реченні відносним або повним кадансом.

Вправи класичного екзерсису завжди виконуються в такому порядку:

Plie — присідання. Характер руху повільний, плавний, зв'язаний, м'який, співучий. У музичному оформленні найбільш відповідає поняттям *adagio, molto cantabile, sempre legato* (повільно, дуже співуче, завжди зв'язано). Виконується *plie* в музичних розмірах 2/4, 4/4, 3/4, 6/8.

Музичні приклади:

- Е.Гріг. Ноктюрн (музичний розмір 4/4)
- Ф.Мендельсон. Романс (музичний розмір 3/4)

- Д.Фільд. Ноктюрн (музичний розмір 12/8)
- Р.Шуман. Мелодія (музичний розмір 6/8)
- М.Пальцева. Фрагмент музичного супроводу уроку С.-Петербурзького хореографічного училища (музичний розмір 6/8)

Battement tendu, simple— батман витягнутий, простий. Характер руху чіткий, бадьорий, темп виконання—помірний. В музиці цей рух найбільш відповідає темпу і характеру *andantino semplice* (не швидко, з простотою). Музичний розмір 2/4, інколи 4/4.

Музичні приклади:

- С.Василенко. Варіація Фабріціо з балету „Мірандолина”
- М.Глінка. Дитяча полька
- А.Дворжак. Гумореска
- С.Рахманінов. Італійська полька
- Й.Штраус. Полька

Battement tendu demi plie — батман витягнутий з половинним присіданням. Характер руху чіткий, бадьорий, темп виконання—помірний, на першому році навчання - повільний. В музиці цей рух найбільш відповідає темпу і характеру *andante, cantabile, moderato* (помірно швидко). Музичний розмір 2/4, інколи 4/4.

Музичні приклади:

- С.Василенко. Варіація Фабріціо з балету „Мірандолина”
- М.Глінка. Дитяча полька
- А.Дворжак. Гумореска
- С.Рахманінов. Італійська полька
- Й.Штраус. Полька

Battement tendu jete — батман витягнутий, кидковий. Музичний супровід руху відповідає темпу і характеру *andantino moderato* (помірно швидко) і прийому виконання *staccato* (відривчасто). Музичний розмір 2/4.

Музичні приклади:

- С.Василенко. Варіація Фабріціо з балету „Мірандолина”

- М.Глінка. Дитяча полька
- А.Дворжак. Гумореска
- С.Рахманінов. Італійська полька
- Й.Штраус. Полька

Battement tendu jete pigue — батман витягнутий, кидковий. Музичне оформлення цього руху аналогічне оформленню ***battement tendu*** з тією різницею, що кидковому відривчастому характеру цього руху в музиці більш відповідає прийом виконання ***staccato***.

Музичні приклади:

- С.Василенко. Варіація Фабріціо з балету „Мірандолина”
- М.Глінка. Дитяча полька
- А.Дворжак. Гумореска
- С.Рахманінов. Італійська полька
- Й.Штраус. Полька

Rond de jambe par terre — обертальний рух ноги по підлозі. Характер руху плавний, зв'язаний, темп виконання — помірний. Музичний розмір 3/4, інколи 4/4. В музиці відповідає характеру і темпу ***andante cantabile*** (повільно, співуче).

Музичні приклади:

- Ш.Гуно. Балетна сцена з опери „Фауст”
- Л.Деліб. Варіація для солістки з балету „Джерело”
- А.Крейн. Варіація Фрондосо з балету „Лауренсія”
- Л.Мінкус. Варіація солістки з балету „Баядера”

Battement fondu — плавний, таючий батман. Характер руху плавний, зв'язаний, співучий. В музичному оформленні відповідає означенням ***cantabile***, ***sempre legato*** (співуче, весь час зв'язано). Розмір 2/4, 4/4, 3/4.

Музичні приклади:

- Б.Девіс. Повільний вальс (музичний розмір 3/4)
- Ф.Шопен. Етюд (музичний розмір 2/4)
- В.Шпачек. Гавот (музичний розмір 4/4)

- М.Пальцева. Фрагмент музичного супроводу уроку С.- Петербурзького хореографічного училища (музичний розмір 2/4)

Rond de jambe en l'air — обертання ноги в повітрі. Характер руху — плавний, чіткий. Характер руху плавний, зв'язаний, темп виконання — помірний. Розмір 3/4, інколи 4/4. В музиці відповідає характеру і темпу *andante cantabile* (повільно, співуче).

Музичні приклади:

- Ш.Гуно. Балетна сцена з опери „Фауст”
- Л.Деліб. Варіація для солістки з балету „Джерело”
- А.Крейн. Варіація Фрондосо з балету „Лауренсія”
- Л.Мінкус. Варіація солістки з балету „Баядера”

Battement frappe — ударний батман. Характер руху — різкий, рвучкий, ударний. В музичному оформленні відповідає означенням *energico, sempre staccato* (енергійно, весь час відривчасто). Музичний розмір 2/4.

Музичні приклади:

- Е.Гріг. Норвезьке весілля
- Г.Дмитрієв. Конячки
- Б. Сметана. Полька
- П. Чайковський. Дитяча полька

Petits battements — маленькі батмани. Характер руху — чіткий, відривчастий. В музичному оформленні відповідає означенню *grazioso, staccato* (граціозно, відривчасто). Розмір 2/4.

Музичні приклади:

- В. Косенко. Полька
- Г.Ланге. Музична табакерка
- П. Чайковський, Дитяча полька
- Г.Дмитрієв. Конячки

Developee — виймання, розкривання ноги. Характер — плавний, зв'язаний, повільний. *Developee* є одним з основних елементів *adagio*. В музичному

оформленні відповідає означенням *adagio, cantabile, sempre legato* (повільно, спокійно, співуче, зв'язано). Музичний розмір 4/4, 3/4.

Музичні приклади:

- О.Глазунов. Вальс
- Л.Мінкус. Па-де-де з балету „Дон Кіхот”
- М Раков. Концертний вальс
- Ф.Шопен. Вальс

Crاند battement jetes — великі, кидкові батмани. Характер руху чіткий, відривчастий. В музиці відповідає означенням *moderato, energico, staccato* (стримано, енергійно, відривчасто). Музичний розмір 2/4, 4/4.

Музичні приклади:

- С.Василенко. Варіація Фабріціо з балету „Мирандоліна”
- Венгерка (народний танець)
- С.Прокоф'єв. Танець лицарів з балету „Ромео і Джульєта”

Port de bras — вправа, яка складається з одночасних рухів рук, корпусу і голови. Характер руху плавний, зв'язаний, близький до *adagio*. В музичному оформленні відповідає означенням *adagio, cantabile, sempre legato* (повільно, співуче, зв'язано). Музичний розмір 4/4, 3/4.

Музичні приклади:

- О.Глазунов. Вальс
- О.Грибоєдов. Вальс
- Ш.Гуно. Балетна сцена з опери „Фауст”
- Л.Деліб. Варіація солістки з балету „Джерело”
- А.Крейн. Варіація Фрондосо з балету „Лауренсія”
- Л.Мінкус. Варіація солістки з балету „Баядерка”
- В.Ребіков. Вальс
- П.Чайковський. Вальс з балету „Спляча красуня”

Temp lie — зв'язані рухи.

Характер руху — плавний, зв'язаний, в музичному оформленні відповідає означенням *adagio, cantabile, sempre legato* (повільно, співуче, зв'язано). Музичний розмір 4/4, 3/4.

Музичні приклади:

- О.Глазунов. Вальс
- О.Грибоедов. Вальс
- Ш.Гуно. Балетна сцена з опери „Фауст”
- Л.Деліб. Варіація солістки з балету „Джерело”
- А.Крейн. Варіація Фрондосо з балету „Лауренсія”
- Л.Мінкус. Варіація солістки з балету „Баядерка”
- В.Рєбіков. Вальс
- П.Чайковський. Вальс з балету „Спляча красуня”

На середині залу виконуються ті ж самі вправи, що і біля станка. Музичний супровід до рухів підбирається по тим самим принципам, що і до вправ біля станка.

Alllegro.

Різні види стрибків вельми багато чисельні. Характеру стрибків відповідає жива, бадьора, енергійна музика. Ряд стрибків виконується під музичний супровід в розмірі 2/4. Це такі стрибки:

- *temp leve* (простий стрибок);
- *changement de pieds* (стрибок з зміною ніг в V позиції);
- *pas echappe,*
- *pas assemblee*
- *pas glissade,*
- *pas sotte.*

Музичні приклади:

- Б. Асаф'єв. Танець
- Л. Бетховен. Екосез
- Г.Пукст. Полька

- М.Пальцева. Фрагменти музичного супроводу уроку С.- Петербурзького хореографічного училища

Деякі стрибки виконуються під музичний супровід в розмірі 3/4.

Це такі стрибки:

- *pas de basgue*;
- *sissonne ouvert* ;
- *grand jete*;
- *sisson ferme*.

Музичні приклади:

- М. Глієр. Вальс з балету "Мідний вершник"
- А. Дюран. Вальс
- Ф.Шопен. Вальс

В розділі **Allegro** виконуються також такі рухи:

Pas de bourree — чіткий танцювальний шаг, що виконується на півпальцях, характер руху чіткий, відривчастий. В музичному оформленні відповідає означенням *allegro, grazioso, staccato* (швидко, граціозно, відривчасто). Музичний розмір 3/4 , 4/4.

Музичні приклади:

- О. Глазунов. Вальс
- Ш. Гуно. Балетна сцена з опери "Фауст"
- М.Пальцева. Фрагмент музичного супроводу уроку С.- Петербурзького хореографічного училища

Balance (рух гойдання). Характер руху — плавний. Виконується в розмірі 3/4, в темпі вальсу.

Музичні приклади:

- О. Глазунов. Вальс
- Ш. Гуно. Балетна сцена з опери "Фауст"
- П. Чайковський. Вальс з балету "Спляча красуня"

- М.Пальцева. Фрагмент музичного супроводу уроку С.- Петербурзького хореографічного училища

ЗНАЧЕННЯ МУЗИЧНОГО СУПРОВОДУ

Для успішного проведення уроків класичного танцю необхідно узгоджувати роботу хореографа і акомпаніатора, важлива їх сумісна творча підготовка до занять. З перших уроків по вивченню основних елементів класичного танцю до побудови складних танцювальних композицій потрібно прагнути до того, щоб музичний супровід був високохудожнім, який включав би твори класичної та сучасної музики. Правильно підібраний супровід збагачує духовний світ учнів-танцюристів, сприяє вихованню культури і краси рухів, розвитку почуття колективного ритму.

Сухий рахунок або удари у бубон без мелодійного малюнку та інших засобів виразності не може в необхідній мірі організувати усю групу, спонукати учнів до емоційних чітких, синхронних, узгоджених рухів. Акомпанемент до вправ слід підбирати з урахуванням поставлених задач, він повинен бути приємним для тих, хто займається.

Творча підготовка уроків, ретельний підбір вправ і музичного супроводу, їх відповідність віковим особливостям і музичній підготовці учнів, поступове зростання складності вправ і музичного супроводу приводять до успішного вирішення завдань навчання, розвивають в тих, хто займається, здібність цінувати в музиці прекрасне.

Музичні твори для супроводу танцювальних вправ необхідно поповнювати і різноманітними, керуючись естетичними критеріями, почуттям художньої міри. Постійне звучання на уроках одного й того ж маршу чи вальсу веде до механічного, неемоційного виконання вправ учнями. Небажані й інша крайність: дуже часта зміна супроводу розсіює увагу, не сприяє засвоєнню рухів.

Правильний підбір музичного матеріалу для класичного екзерсису і висока якість його виконання мають велике значення для музичного виховання учнів, основи якого закладаються під час занять танцювальними дисциплінами

СЛОВНИК МУЗИЧНИХ ТЕРМІНІВ

- **Агогіка** (грец. *agoge*-веду,рухаю) – незначні відхилення (уповільнення або прискорення) від темпу та метру під час виконання, що підпорядковуються завданням створення художнього образу. Агогіка може визначатись автором або виникати залежно від художнього задуму та інтуїції виконавця.
- **Акцент** (лат. *accentus* - наголос)– виділення окремого звука або акорду за допомогою його динамічного або агогічного підсилення. Позначається знаками: *V*, *>*, *sf* (італ. *sforzando* – раптовий наголос).
- **Динаміка** (грец. *dynamikos* – силовий) – одна зі сторін організації музики, тісно пов'язана з силою звучання, дією різних акустичних компонентів. Поняття музичної динаміки включає в себе не тільки ступінь гучності звучання, але і поступові та раптові її зміни. Основні позначення динаміки:

f (**forte** – форте) – голосно, сильно;

p (**piano** – піано) – тихо, слабо;

mf (**mezzo-forte** – меццо-форте) – помірно голосно;

mp (**mezzo-piano** – меццо-піано) – помірно тихо;

crescendo (крещендо) – поступове зростання сили звучання;

diminuendo (дімінуендо) – поступове послаблення сили звучання.

Зростання гучності пов'язано з підйомом інтенсивності почуття, що передається в музиці. Динаміка є важливим виражальним засобом, здатним впливати на сприймання музики, викликати у слухачів різноманітні асоціації. Використання динаміки зумовлюється змістом і характером музики, особливостями її структури і стилю.

- **Каданс** (італ. *cadenza* - закінчення) – мелодичний або гармонічний зворот (послідовність акордів), який закінчує музичний твір, його частину або окрему

побудову (речення, період), встановлюючи певну тональність твору або його частини. Каданси поділяються на **повні**, що закінчуються тонікою, **половинні** (із закінченням на домінанті, рідко – на субдомінанті) та **перервані**, коли відбувається відхилення від тоніки.

- **Лад** (слов'янське – злагода, лад, мир, порядок)– система взаємозв'язків музичних звуків. Визначається залежністю нестійких звуків від стійких (опорних). Ступені ладу створюють гамму. Основний ступінь – тоніка. Наприклад, лад –мажор, тоніка – фа – тональність фа мажор. Лади бувають мажорні і мінорні з багатьма різновидами, пентатоніка та ін.
- **Легато** (італ. Legato- зв'язано, злито) - зв'язне виконання групи звуків різної висоти;
- **Ліга** (лат. ligo - зв'язувати)- знак у нотному письмі у вигляді дуги, означає:
 - а) легато (legato);
 - б) продовження звука при об'єднанні лігою сусідніх нот однієї висоти – лігатура;
 - в) об'єднання звуків, які виконуються при співі на один склад.
- **Мажор** (лат. maior – великий) – лад, стійкі звуки якого створюють великий (мажорний) тризвук. Італійська назва – **dur**. В мажорі 7 ступенів, стійкі – I, III, V.
- **Мелодія** – головний виражальний засіб музики, що найяскравіше відтворює її інтонаційну і часову природу.

Мелодією називається одноголосна музична думка, наділена індивідуальною образною виразністю і структурною цілісністю.

Мелодія є комплексним засобом, який вбирає в себе різні елементи музичної мови. Вона може існувати як самостійне художнє ціле. Музичний твір може складатися з однієї тільки мелодії. В багатоголосній музиці мелодія складає основу твору. Важлива якість мелодії – її співучість і відносно закінчена частина мелодії - **музична фраза**. З фраз складаються **музичні речення**, а речення складають **період**.

- **Метр** (грец. metron – міра, розмір) – це система організації музичного ритму,

що виявляється в упорядкуванні чергування сильних і слабких долей. Таким чином, метр – це співвідношення музично-часових акцентів. Метр є важливим засобом організації музичної мови і має величезне виражальне значення.

Метр виражається **метричним тактовим розміром**, позначається дробом, чисельник якого показує кількість долей в такті, а знаменник – ритмічне значення долі, тривалість її звучання в одиницях сучасної нотації ($2/4$, $3/4$, $4/4$, $6/8$, $12/8$, $5/4$).

Залежно від структури, метр буває :

1) простим – дводольним, тридольним, де акцент припадає на першу долю:

$2/2$ (дводольні); $3/2$ $3/4$ $3/8$ (тридольні)

2) складним – чотиридольним, шестидольним, дев'ятидольним, дванадцятидольним, що складається з однорідних простих метричних груп, з акцентом на першій долі кожної групи:

$4/4$ $4/2$ (злиття дводольних)

$6/8$ $6/4$ $6/16$ $6/8$ $6/16$ $9/8$ $12/8$ (злиття тридольних)

3) мішаним – п'ятидольним, семидольним, що складається з неоднорідних метричних груп, з акцентом на першій долі кожної групи:

$5/4$ $5/8$ $7/4$ $7/8$ (злиття дводольного і тридольного)

4) перемінним - декілька тактів – один розмір, а потім інший.

- **Метроритм** (грец. metron – міра. і tekton-будівничий, творець) – спосіб організації всієї часової природи музики.
- **Мінор** (італ. minore -менший) – лад, стійкі звуки якого створюють малий (мінорний) тризвук. Італійська назва – **moll**. В мінорі 7 ступенів, стійкі – I, III, V.
- **Пауза** (грец. pausis – перерва, зупинка)– перерва у звучанні. Паузи вимірюються так, як і тривалості.
 - **Період** –(грец. periodos) - розділ музичного твору (іноді цілий невеликий твір), у якому викладено одну більш - менш завершену музичну думку. Період складається, за звичаєм з двох речень.

- **Реприза** (франц. reprise- повторення) - повторення якогось розділу музичного твору, або безпосередньо після його першого виконання, або після другого розділу.

- **Ритм** - (грец. rhythmos - стрункість, розмірність) - організована послідовність звуків однакової або різної тривалості. Для позначення тривалості звуків існує ряд основних нотних знаків, які відповідають цілій ноті, половинній, чвертій, восьмій, шістнадцятій, тридцять другій і шістдесят четвертій. Групування їх дуже різноманітне. На основі ритму будуються мотиви, такти, речення, періоди. Засобом вимірювання ритму є метр. Ритм – явище складне і багатогранне. Як взаємообумовлене співвідношення в часі і просторі, ритм по-різному виявляється в різних сферах життя і видах мистецтва.

- **Ритмічний малюнок** - послідовність звукових тривалостей, які взяті окремо від висотних співвідношень звуків. Ритмічний малюнок має велике значення для виразності музики. Один ритмічний малюнок може характеризувати деякі жанри музики (марш, вальс, мазурку).

- **Синкопа** (грец. syncore – скорочення) - зміщення ритмічно опорного звука з сильної долі такту на слабу. Суть синкопи – створення суперечності між реальними акцентами і метричною нормою.

- **Стакато** – (італ. staccato – відривати), коротке, відривчасте виконання звуків на музичному інструменті, голосом. Один з основних прийомів звуковидобування, протилежний легато.

- **Такт** (лат.tactus - дотик)– відрізок музичного твору, який починається з сильної долі (вона завжди перша) і закінчується перед наступною сильною долею. Такти бувають *прості* (дво- і тридольні) та *складні* (з двох і більше простих). **Розмір** такту позначається на початку твору на нотному стані, а в разі зміни метру – перед новим тактом.

- **Тактова риска** – вертикальна лінія, яка перетинає нотний стан, відокремлюючи один такт від іншого.

- **Темп** – (лат. tempus - час)швидкість розгортання музичної тканини твору, виражена кількістю метричних долей в процесі виконання музики за одиницю

часу. Точний розмір темпу визначається за допомогою метронома, а основний темп записується, як правило, спеціальними італійськими термінами.

Назви темпу також визначають характер руху:

Adagio (адажіо) – спокійно, повільно;

Allegro (алегро) – весело, швидко, життєрадісно;

Andante (анданте) – повільно, помірно;

Largo (лярго) – широко, протяжно, дуже повільно;

Lento (ленто) – повільно;

Moderato (модерато) – помірно;

Presto (престо) – швидко;

Vivace (віваче) – швидше, ніж Allegro;

Vivo (віво) – жваво;

Середні, помірні темпи: **andante, moderato** - відносно нейтральні і в них йде музика достатньо різна за своїм настроєм.

Повільні темпи: **adagio, largo, lento** – притаманні музиці, що виражає стан повного спокою, нерухомості, глибокий сум, суворі піднесені емоції.

Швидкі темпи: **allegro, vivo, vivace, presto** – передають стрімкий рух, життєрадісний настрій, кипучу енергію. Але в швидкому темпі буває втілено й збентеження, сум'яття, драматизм.

Серед словесних вказівок є позначення змін темпу:

поступове уповільнення – **rallentando, ritardando**;

прискорення - **accelerando, stringendo**.

В джазовій музиці застосовуються терміни англійською мовою:

fast – швидко,

medium – помірно,

slow – повільно,

double time – вдвічі швидше,

half time – вдвічі повільніше.

Протягом усієї джазової п'єси звичайно витримується єдиний проголошений темп.

ПРИКЛАДИ МУЗИЧНОГО СУПРОВОДУ ВПРАВ
КЛАСИЧНОГО ЕКЗЕРСИСУ

Piie

1. НОКТЮРН

Е.Гріг

Moderato [Умеренно]

amoroso

espress.

pp

2. РОМАНС « НА КРИЛАХ ПОЕЗІЇ »

Ф. Мендельсон

Andantino con moto

dolce cantando

più f

The image shows a page of handwritten musical notation for a romance. It consists of four systems of music, each with a treble and bass staff. The key signature has three flats (B-flat, E-flat, A-flat), and the time signature is 6/8. The tempo is 'Andantino con moto'. The first system includes the instruction 'dolce cantando' with a hairpin crescendo. The final system includes the instruction 'più f' with a hairpin crescendo.

The image shows a page of musical notation, page 24, featuring a piano accompaniment and a vocal line. The score is organized into five systems, each with a vocal staff on top and a piano staff on the bottom. The key signature consists of three flats (B-flat, E-flat, A-flat), and the time signature is 3/4. The first system begins with a dynamic marking of *mf*. The second system includes the instruction *dolce cantando*. The piano accompaniment is characterized by a steady eighth-note pattern in the right hand and a more complex rhythmic pattern in the left hand, often featuring chords and moving lines. The vocal line consists of melodic phrases with various note values and rests, often marked with slurs and breath marks.

3. НОКТИЮРН

Д. ФІЛЬД

Andantino cantabile
mf
p
legatiss.

The musical score is presented in a grand staff with five systems. Each system contains a treble clef staff and a bass clef staff. The first system begins with the tempo and mood markings 'Andantino cantabile' and the dynamic 'mf'. The second system includes the dynamic 'p'. The piece is marked 'legatissimo' throughout. The score is filled with slurs, ties, and various fingering numbers (1-5) for both hands. The bass line is particularly detailed with many slurs and articulation marks. The piece concludes with a final cadence in the right hand.

4. МЕЛОДИЯ

Р. Шуман

Не спеша

выразительно
p

mf

p

pp

Повторить от знака § до знака ⊕ и перейти на „Окончание“

Окончание

5. PLIE

М.Пальцева

Andante

mf

P sempre legato

1.

2.

Battement tendu, battement tendu jete**6. ФРАГМЕНТ**

з балету «Мирандолина»

С.Василенко

The image displays a musical score for a piano accompaniment. It is written in 2/4 time and the key signature has two sharps (D major). The score is divided into two systems. The first system begins with a piano (*pp*) dynamic marking. The second system features first and second endings, indicated by '1.' and '2.' above the staff. The notation includes various rhythmic values, accidentals, and articulation marks.

7. ДИТЯЧА ПОЛЬКА

М.Глинка

Tempo di Polka

The image shows a page of musical notation for a piece titled "7. ДИТЯЧА ПОЛЬКА" (Children's Polka) by M. Glinka. The tempo is marked "Tempo di Polka". The score is written for piano and consists of six systems of music. Each system has a treble clef on the upper staff and a bass clef on the lower staff. The key signature has two flats (B-flat major). The first system is marked with a dynamic of *[mf]*. The third system is marked with a dynamic of *f*. The music features a rhythmic melody in the right hand and a supporting bass line in the left hand. The piece concludes with a double bar line at the end of the sixth system.

8. ГУМОРЕСКА

А.Дворжак

Poco lento e grazioso

leggiere

p *dim.*

pp

cresc.

10. ПОЛЬКА

Й.Штраус

Не скоро

mf *p*

ritardando *mf*

Rond de jambe par terre, rond de jambe en l'air

11. БАЛЕТНА СЦЕНКА

Ш. Гуно

Allegretto. Mouvement de valse. [Скоро. Темп вальса]

The musical score is presented in five systems, each with a treble and bass clef staff. The key signature is G major (one sharp) and the time signature is 3/4. The tempo and style are indicated as Allegretto, Mouvement de valse, with the Russian equivalent [Скоро. Темп вальса].

- System 1:** Treble clef starts with a piano (*p*) dynamic. Fingerings are indicated above notes: 4, 2, 5, 3, 1, 1, 4, 5, 2, 4, 2.
- System 2:** Treble clef continues with fingerings: 3, 3, 1, 2, 4, 2, 1, 2.
- System 3:** Treble clef features a crescendo (*cresc.*) and a decrescendo (*dim.*) marking. Fingerings include 3, 4, 1, 3, 4, 4, 3, 1.
- System 4:** Treble clef starts with a piano (*p*) dynamic. Fingerings include 5, 2, 5, 3, 4, 1, 1, 4, 5, 2, 1, 4.
- System 5:** Treble clef features a crescendo (*cresc.*) and a piano (*p*) dynamic. Fingerings include 1, 2, 3, 1, 3, 2, 1, 3, 5, 1, 2, 4, 1, 2, 1, 3, 2.

12. ВАРІАЦІЯ СОЛІСТКИ

з балету «Джерело»

Л.Деліб

The musical score is written for piano and consists of six systems of music. The key signature is D major (two sharps) and the time signature is 3/4. The notation includes treble and bass staves for each system. The score features various musical elements such as triplets, slurs, and dynamic markings.

Key markings and annotations include:

- a-rit* (ad libitum) in the second system.
- cresc.* (crescendo) in the second system.
- mp* (mezzo-piano) in the fourth system.
- rit!* (ritardando) in the sixth system.

The score includes first and second endings in the fourth system, marked with '1.' and '2.' above the staff. There are also triplets and slurs throughout the piece.

13. ВАРІАЦІЯ ФРОНДОСО

з балету «Лауреніся»

А.Крейн

L'istesso tempo

f

8

8

a tempo

Fine

f

8

poco rit.

Da capo al Fine

14. ВАРІАЦІЯ СОЛІСТКИ

з балету «Баядерка»

Л.Мінкус

f

a piacere

P dolce

rit.

a tempo

f

Più mosso

f

mf

Battement fondu
15. ПОВІЛЬНИЙ ВАЛЬС

Б. Девіс

Весьма умеренно

The musical score is written for piano and consists of four systems of music. Each system contains a treble clef staff and a bass clef staff. The key signature is one sharp (F#), and the time signature is 3/4. The first system begins with a mezzo-forte (*mf*) dynamic marking. Chord symbols 'Б' (B major) and 'М' (D major) are placed above the bass staff. Fingerings such as '7' are indicated. The piece ends with a fermata over the final notes.

17. ГАВОТ

В.Шпачек

Помірно

f *pp* *mf* *p* *pp*

3

18. ЕКСПРОМТ

Andante

Ф. ШУБЕРТ, соч. 142 № 3

The musical score is written for piano and consists of six systems of two staves each. The tempo is marked 'Andante'. The key signature has one sharp (F#), and the time signature is 3/4. The score includes several dynamic markings: *p* (piano) at the beginning of the first system, *decresc.* (decrescendo) in the middle of the fourth system, and *cresc.* (crescendo) in the middle of the sixth system. There are also handwritten annotations in Cyrillic script: 'Музыкальный текст' (Musical text) above the third system, 'Весь' (All) above the fourth system, 'Музыкальный текст' (Musical text) above the fifth system, and 'Весь' (All) above the sixth system. The score concludes with a double bar line and repeat dots.

19. BATTEMENTE FONDU

М.Пальцева

Andante

p

mf

p

mf

mf

mf

Battement frappe, petits battements sur le cou-de-pied

20. НОРВЕЗЬКЕ ВЕСІЛЛЯ

Е.Грір

Alla marcia

The musical score is written for piano and consists of three systems. The first system begins with the tempo marking *Alla marcia* and the dynamic marking *pp*. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 2/4. The first system contains four measures. The second system contains four measures, with a slur over the right-hand part and a '6' indicating a sextuplet. The third system contains four measures, with a slur over the right-hand part and '7' and '6' indicating septuplet and sextuplet figures respectively. The notation includes various rhythmic values, slurs, and dynamic markings such as *pp* and *V*.

21. КОНЯЧКИ

Г. Дмитрієв

The image displays a piano accompaniment for the piece "21. Конячки" by G. Dmitriyev. The score is written in 2/4 time and consists of five systems of music. Each system includes a treble and bass clef staff. The first system shows a simple rhythmic pattern. The second system introduces a more complex melodic line in the treble and a bass line with chords, marked with dynamics *mp* and *M*, and fingering *7*. The third system continues this pattern, with dynamics *M* and *Б*, and fingering *7*. The fourth system features a *cresc.* (crescendo) marking and dynamics *M* and *Б*, with fingering *7*. The fifth system concludes with dynamics *mf* and *Б*, and fingering *7*. The score includes various musical notations such as slurs, accents, and dynamic markings.

22. ПОЛЬКА

В.Косенко

Allegro giusto [Скоро]

mf

23. ПОЛЬКА

Б.Сметана

Moderato [Умеренно]

p dolce

sf Fine

f *leggiere*

24. МУЗИЧНА ТАБАКЕРКА

Г.Ланге

Alla marcia

8

pp sempre una corda

8

8

pp

8

25. ДИТЯЧА ПОЛЬКА

П. Чайковский

Moderato. Tempo di Polka [Умеренно. Темп польки]

The musical score is written for piano and consists of 16 measures. It is in the key of B-flat major and 2/4 time. The tempo is marked 'Moderato. Tempo di Polka' with the Russian translation '[Умеренно. Темп польки]'. The dynamic is marked 'p' (piano). The score is divided into four systems, each with a treble and bass staff. The first system starts with a repeat sign. The second system includes an accent (v) over the eighth note in the first measure. The third system includes a slur over the first four notes. The fourth system includes an accent (v) over the eighth note in the first measure. The piece concludes with a repeat sign in the final measure.

Battement releve lent, battement soutenus , battement developpe, adagio

26. ВАЛЬС

О.Глазунов

Умеренно

p

pp

cresc. poco

mf

The image displays two systems of musical notation for a piano piece, page 49. The music is written in G major (one sharp) and 4/4 time. The first system consists of six measures. The right hand (treble clef) features a melodic line with a long slur over the first two measures, followed by eighth-note patterns and a final triplet of eighth notes. The left hand (bass clef) provides a harmonic accompaniment with chords and moving bass lines. The second system also consists of six measures. The right hand continues the melodic development with slurs and ties, while the left hand maintains the accompaniment. The piece concludes with a double bar line and repeat dots at the end of the second system.

27. ПА-ДЕ-ДЕ з балету «Дон Кіхот»

Л.Мінкус

В темпе вальса

mf s.v.

p *cresc.*

f *dim.*

cresc. *f*

ff *breit.*

28. КОНЦЕРТНИЙ ВАЛЬС

М.Раков

f *dim.*

Moderato

p

Handwritten musical score for three systems, each consisting of a treble and bass staff. The key signature is three sharps (F#, C#, G#) and the time signature is 6/8. The notation includes various note values, rests, and phrasing slurs. The first system features a melodic line in the treble staff and a bass line in the bass staff. The second system continues the melodic and bass lines. The third system concludes the piece with a final cadence in both staves. There are some handwritten annotations and corrections visible in the score.

29.ВАЛЬС

Ф.Шопен

Tempo I

127

♩ * ♩ * ♩ * ♩ * ♩ *

134

♩ * ♩ * ♩ * ♩ * ♩ *

140

♩ * ♩ * ♩ *

145

♩ * ♩ * ♩ * ♩ *

151

♩ * ♩ * ♩ * ♩ *

156

♩ * ♩ * ♩ * ♩ *

Grand battement jete

30. ВАРІАЦІЯ ФАБРІЦІО

з балету «Мирандолина»

С.Василенко

Energico e sostenuto [Сосредоточенно, енергично]

The first system of the musical score consists of two staves. The upper staff is in treble clef with a key signature of two flats and a common time signature. It features a melodic line with slurs and accents, and a sixteenth-note triplet marked with a '6'. The lower staff is in bass clef with a key signature of two flats and a common time signature, providing harmonic support with chords and single notes. Dynamics include a forte 'f' and markings 'M' and 'Б'.

The second system continues the piece with two staves. The upper staff features a melodic line with a long slur and a sixteenth-note triplet marked with a '6'. The lower staff provides harmonic support. Dynamics include 'più f' and markings 'M' and 'Б'.

The third system consists of two staves. The upper staff has a melodic line with accents. The lower staff provides harmonic support with chords and single notes. Dynamics include a fortissimo 'ff' and markings 'M'.

32. ТАНЕЦЬ ЛИЦАРІВ

з балету «Ромео і Джульєта»

С.Прокоф'єв

Сдержанно

f pesante *non legato*

simile

V

Port de bras, temp lie

33. ВАЛЬС

з балету „Спяча красуня”

П. Чайковський

Ф - п.
и.л.к
б.д.я.я

7

f

7

8

34. ВАЛЬС

О.Грибоедов

ДОВОЛЬНО СКОРО

legato

p con dolcezza

simile

1. 2.

sf

Конец

p

1. 2.

mf *f* *sf* *f*

35. ВАЛЬС

О.Глазунов

Moderato

mp *mf*

1 2

36. ВАЛЬС

В.Рєбіков

Moderato [Умеренно]

The musical score is written for piano and bass. It features a key signature of two sharps (D major) and a 3/4 time signature. The tempo is marked 'Moderato' with the instruction '[Умеренно]'. The score is divided into three systems. The first system begins with a mezzo-forte (*mf*) dynamic. The second system contains dynamics of forte (*f*), piano (*p*), and mezzo-forte (*mf*). The piece concludes in the third system.

Allegro

37. ТАНЕЦЬ

з балету «Кавказький бранець»

Б.Асаф'єв

В темпе польки

Ф-п.

The first system of the musical score consists of two staves. The upper staff is in treble clef and the lower staff is in bass clef. The music is in 2/4 time. The first measure contains a piano introduction with a dynamic marking of *f*. The second measure begins with a new melodic line in the upper staff.

The second system continues the piece with two staves. The upper staff features a series of eighth-note patterns, while the lower staff provides a steady accompaniment with chords and single notes.

The third system shows a change in dynamics and articulation. The upper staff has a melodic line with a dynamic marking of *f marcato e secco*. The lower staff continues with a rhythmic accompaniment.

The fourth system features a more complex melodic line in the upper staff with many beamed notes and accents. The lower staff maintains the accompaniment with some syncopated rhythms.

The fifth system concludes the piece. It includes a first ending marked '1. in tempo' and a second ending marked '2.'. The upper staff starts with a dynamic marking of *p* and a tempo marking of *poco rit.*. The lower staff has a dynamic marking of *f* and a crescendo leading to the final notes.

38. ЕКОСЕЗ

Л.Бетховен

Etwas ruhiger [Немного спокойнее]

The first system of the musical score is in B-flat major and 3/4 time. It consists of a treble and bass clef staff. The treble staff begins with a piano (*p*) dynamic and contains a melodic line with various ornaments and fingerings (e.g., 5, 4, 2, 2, 2, 2, 3, 3, 4, 1, 4, 5). The bass staff provides a harmonic accompaniment with chords and single notes. The system concludes with a *Red.* (ritardando) marking and a star symbol.

Erstes Zeitmaß [Первый темп]

The second system continues the piece, marked *Erstes Zeitmaß* [Первый темп]. It features a change in dynamics to *f* (forte) in the treble staff. The melodic line includes more complex ornaments and fingerings (e.g., 1, 5, 1, 1, 1). The bass staff continues with a steady accompaniment. The system ends with a *Red.* marking and a star symbol.

The third system shows the continuation of the piece, with a *pl* (pianissimo) dynamic marking in the treble staff. The melodic line features further ornaments and fingerings (e.g., 5). The bass staff maintains the accompaniment. The system concludes with a *Red.* marking and a star symbol.

The fourth system is a short continuation of the piece, starting with a *Red.* marking and a star symbol. It includes a small inset of a treble clef staff with a sequence of notes and a finger number '5' below it.

39. ПОЛЬКА

Г. Пукст

Скоро

Обработка Гр. ПУКСТА

The musical score is written for piano and consists of five systems of music. Each system contains two staves: a treble clef staff for the right hand and a bass clef staff for the left hand. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 2/4. The tempo is marked 'Скоро' (Allegretto). The score includes various musical notations such as notes, rests, slurs, and dynamic markings. Chord symbols are placed above the notes: '7' appears in the first, second, and fourth systems; 'Б' (B) appears in the second, third, and fourth systems; and 'М' (M) appears in the fourth and fifth systems. Fingering numbers (1, 2, 7) are indicated for specific notes. The piece concludes with a double bar line and repeat dots.

40. ФРАГМЕНТ

з музики до к/ф «Серьожа»

Б. Чайковський

The image shows a page of musical notation for a piano fragment. The score is written in G major (one sharp) and common time (C). It consists of four systems of music, each with a treble and bass staff. The tempo is marked *Allegretto* and the dynamic is *mf*. The first system includes the marking *mf* and *simile*. The music features a steady eighth-note accompaniment in the bass and a more melodic line in the treble, often with slurs and accents. The piece concludes with a final cadence in the fourth system.

41. PAS ECHAPPE

М.Пальцева

Moderato

mf

42. PAS ASSEMBLE

М.Пальцева

Moderato

mf

1. 2.

43. ВАЛЬС

А.Дюран

Vivo [Оживленно]

mf *mf*

f *ff* 6,

1. *mf* 2.

44. ВАЛЬС

з балету „Мідний вершник”

Р.Глієр

Tempo di Valse

p

mf

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Брег О., Гамалей Ю. Хореограф обязан быть музыкантом. // Советский балет. – 1992.- №1.- С.22-24
2. В музыкальных ритмах. Музыка для занятий хореографией, художественной и ритмической гимнастикой. / Сост. Клин В.- К.: Музична Україна, 1987. - 248 с.: ноты.
3. Кривохижа А. Гармонія танцю. Методичний посібник з виклад. курсу «Мистецтво балетмейстера» для хореогр. відділень пед. університетів. – Кіровоград, 2003. – 99с.
4. Морозовська Т. Діалог як механізм танцювальної творчості. // Мистецтво і освіта. - 2000.- №3. – С. 19-21
5. Ганич Д. , Олейник И. Русско-украинский словарь для средней школы. / Под ред. Варченко И.- Киев: Радянська школа, 1962. -839 с.
6. Малашева В., Потапов К. и др Музыкальная хрестоматия для уроков классического танца. . – М.: Музыка, 1967.- 80с., ноты.
7. Музыкальная хрестоматия для уроков классического танца. /Сост. Ворновицкая Н. – М.: Советский композитор, 1989.- 112с.: ноты
8. Побережна Г., Щериця Т. Загальна теорія музики: Підручник. – К.: Вища шк., 2004. – 303с.: іл.
9. Ройтерштейн М. Основы музыкального анализа: Учебн. для студ. пед. высш. учебн. заведений. – М.: ВЛАДОС, 2001. – 112с.: ноты.
10. Холопова В. Формы музыкальных произведений. Учебное пособие. – Санкт-Петербург, 2001.- 496 с.
11. Шип С. Музична форма від звуку до стилю. К., 1998. – 367 с.
12. Ярмолович Л. Классический танец. - Л.:Музыка, 1986. – 86 с, ноты
13. Ярмолович Л. Принципы музыкального оформления урока классического танца. – Л.:Музыка, 1968. – 144с.
14. Юцевіч Ю. Словник – довідник. - Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2003. - 352 с., 77 нотних прикладів та малюнк

ЗМІСТ

Вступ-----	3
I. Методика музичного оформлення уроку класичного танцю-----	5
II. Рухи класичного екзерсису та їх музичне оформлення -----	7
III. Значення музичного супроводу -----	16
IV. Словник музичних термінів-----	17
V. Приклади музичного супроводу вправ класичного екзерсису-----	23
Plie	
1.Е.Гріг.Ноктюрн-----	22
2.Ф.Мендельсон. Романс «На крилах поезії»-----	23
3.Д.Фільд. Ноктюрн-----	25
4.Р.Шуман. Мелодія-----	26
5.М.Пальцева. Plie-----	27
Battement tendu, battement tendu jete	
6.С.Василенко.Фрагмент з балету „Мирандолина”-----	28
7.М.Глінка.Дитяча полька-----	29
8.А.Дворжак. Гумореска-----	30
9.С.Рахманінов. Італійська полька-----	31
10.Й.Штраус. Полька-----	32
Rond de jambe par terre, rond de jambe en l’air	
11.Ш.Гуно. Балетна сценка-----	33
12.Л.Деліб. Варіація солістки з балету „Джерело”-----	34
13.А.Крейн. Варіація Фрондосо з балету „Лауренсія”-----	35
14.Л.Мінкус.Варіація солістки з балету „Баядера”-----	36
Battement fondu	
15.Б.Девіс. Повільний вальс -----	37
16.Ф.Шопен. Етюд-----	38
17.В.Шпачек. Гавот-----	39
18.Ф.Шуберт. Експромт-----	40
19.М.Пальцева. Battement fondu-----	41

Battement frappe, petits battements sur le cou-de-pied

20.Е.Гріг. Норвезьке весілля-----	42
21.Г.Дмитрієв. Конячка-----	43
22.В.Косенко. Полька-----	44
23.Б.Сметана. Полька-----	45
24.Г.Ланге. Музична табакерка-----	46
25.П.Чайковський. Дитяча полька-----	47

Battement releve lent, battement soutenus, battement developpe, adagio

26.О.Глазунов. Вальс-----	48
27.Л.Мінкус. Па-де-де з балету „Дон Кіхот”-----	50
28.М.Раков. Концертний вальс-----	51
29.Ф.Шопен.Вальс-----	53

Grand battement jete

30.С.Василенко. Варіація Фабріціо з балету „Мирандолина”-----	54
31.Венгерка (народний танець)-----	55
32.С.Прокоф'єв. Танець лицарів з балету „Ромео і Джульєта”-----	56
33.П.Чайковський. Вальс з балету „Спляча красуня”-----	57
34.О.Грибоедов. Вальс-----	58
35.О.Глазунов. Вальс-----	59
36.В.Ребіков.Вальс-----	60

Alllegro

37.Б.Асаф'єв. Танець з балету „Кавказький бранець”-----	61
38.Л.Бетховен. Екосез-----	62
39.Г.Пукст. Полька-----	63
40.Б.Чайковський. Фрагмент з музики до к/ф „Серьожа”-----	64
41.М.Пальцева. Pas echarpe-----	65
42. М.Пальцева. Pas assemblee-----	65
43.А.Дюран. Вальс-----	66
44.Р.Глієр. Вальс з балету „Мідний вершник”-----	67

VI.Список використаних джерел-----	68
------------------------------------	----